

HET MIDDELEEUWSE KERKHOF VAN OUWEN

Een van de belangrijkste resultaten van het onderzoek van de verdwenen kerk van Ouwen, het Grobbendonk uit de Middeleeuwen, was de vondst van enkele rijke Merovingische graven, onder de eerste kerk (*Arch. Belg.* 187). De aanwezigheid van deze graven, die zonder twijfel behoord hebben aan leden van lokale Merovingische «adel», is later determinerend geweest bij de keuze van de bouwplaats voor het eerste houten bedehuis. Tussen de tweede helft van de VIIde eeuw, globale datering voor hogergenoemde graven, en de aanvang van de bouwwerken verliep echter nog heel wat tijd. Een aantal graven, jonger dan de Merovingische en ouder dan de kerk, laat uitschijnen dat de plaats alleen als begraafplaats in gebruik bleef en verschuift de bouwdatum van de kerk tot ruim in de VIIIste eeuw of zelfs tot in het begin van de IXde eeuw. De herinnering aan de ligging van de oudste graven moet echter wel levendig gebleven zijn, daar het kerkgebouw de eerste graven juist overdekt. Aangezien het onderzoek in 1957 tot de binnenruimte van de kerk beperkt gebleven was, werden in het voorjaar van 1976 enkele proefsleuven doorheen het middeleeuwse kerkhof geopend (fig. 39)⁽²²⁾. Onze voornaamste bedoeling was hierbij het Merovingische «grafveld» op zijn uitgestrektheid of beperktheid te controleren en zo mogelijk nog betere en direktere sporen te vinden voor de eerder gestelde relatie tussen Merovingische graven en kerk.

Bijzettingen met grafgiften of graven die nog op enigerlei wijze het etiket «Merovingisch» droegen vonden we niet meer. De oorspronkelijke Merovingische begraafplaats schijnt dus wel degelijk tot die kleine zone begrensd geweest te zijn waarop later het gebouw kwam te staan. Niettemin verkregen we in de onderste niveaus in de sleuven een mooi overzicht van het Ouwense kerkhof tijdens de Karolingische periode en de daaropvolgende eeuwen (fig. 40). Al de graven liggen georiënteerd, met het hoofdeinde in het oosten. De oudste grafkuilen waren tot diep in het harde roestige kleihoudende zand uitgehouwen. In tamelijk brede kuilen waren stevige houten kisten neergelaten (fig. 40, 1-3). Sommige kuilen versmalden onderaan tot juist op kistbreedte. Deze reeks graven kan geëkwivaleerd worden met de laatste groep bijzettingen die de eerste houtbouw onmiddellijk voorafgaat en bij die gelegenheid verstoord werd. Dit betekent echter niet dat alle graven van dit type ouder zijn dan het gebouw. Globaal behoren ze tot de bouwperiode, ruim genomen althans. Mettertijd lijkt

⁽²²⁾ Dank weze gezegd aan de heer J. Van Dyck, voormalig Gemeentesekretaris, en aan het Gemeentebestuur te Grobbendonk voor hun medewerking.

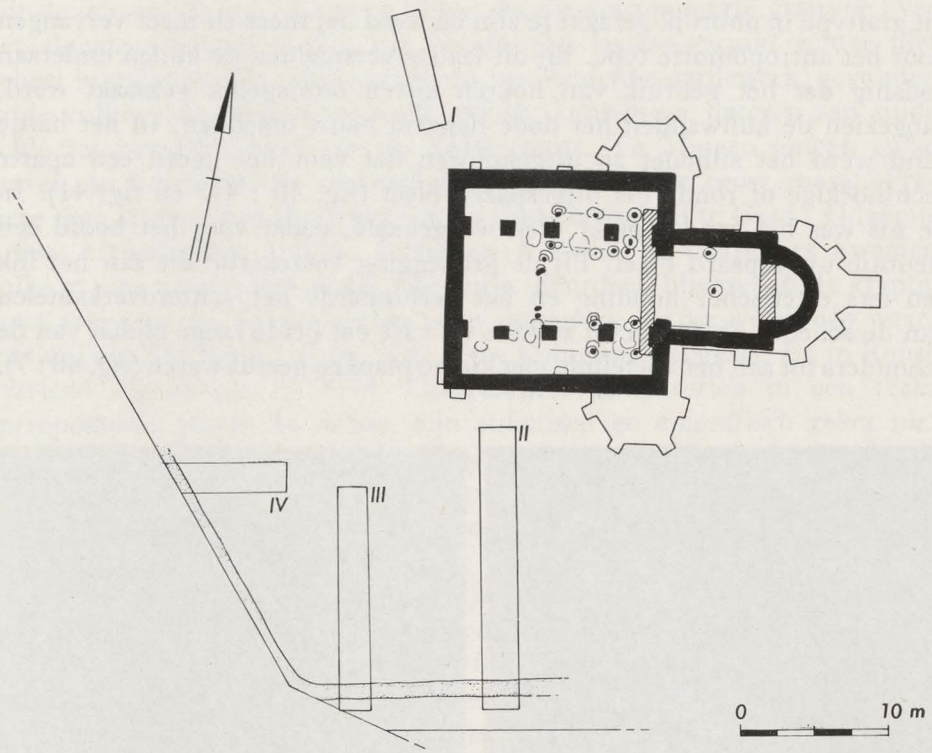

Fig. 39. — Opgravingsplan 1976.

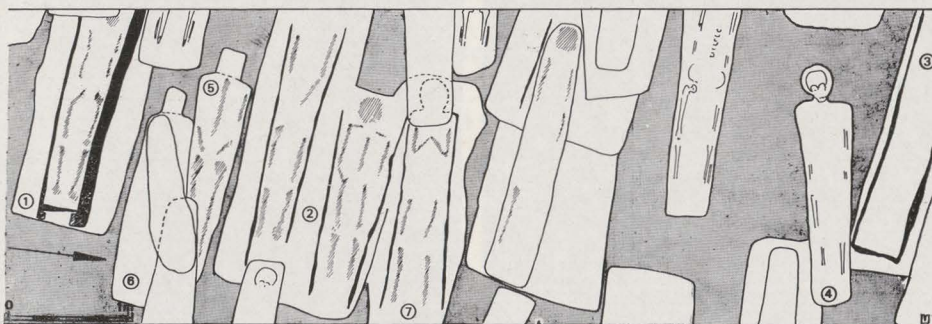

Fig. 40. — Uittreksel uit het plan van sleuf 76-II.

dit graftype in onbruik geraakt te zijn en werd het meer en meer vervangen door het antropomorfe type. Bij dit laatste versmalden de kuilen onderaan zodanig dat het gebruik van houten kisten onmogelijk gemaakt werd, aangezien de kuilwanden het dode lichaam nauw omsloten. In het harde zand werd het silhouet zo uitgehouwen dat voor het hoofd een aparte rechthoekige of ronde nis uitgespaard bleef (fig. 40 : 4-7 en fig. 41). In de nis was het zand minder diep weggehaald, zodat voor het hoofd een steuntje uitgespaard bleef. Bij de graflegging verzekerde dit aan het lijk een iets estetiescher houding en het verhinderde het achteroverkantelen van de schedel. In één geval stelden we vast dat beide lange zijden van de schouders tot aan het voeteinde met kleine planken gestut waren (fig. 40 : 7).

Fig. 41. — Zicht op twee antropomorfe graven.

Uit de oversnijdingen valt af te leiden dat dit antropomorfe graftype over het algemeen jonger is dan het vorige. Dit laatste geraakt echter niet geheel in onbruik. De enkele scherven van Andenne-aardewerk, gevonden in de vulling van de antropomorfe graven, kunnen we dateren van einde XIde tot het 3de kwart van de XIIde eeuw. Te Muizen gingen zulke graven de Karolingische centraalbouw van einde Xde eeuw vooraf. Preciese data leveren ons abtsgraven in de Sint-Baafsabdij te Gent : Odwinus † 998, Othelboldus † 1034, Fulbertus † 1066. Te Gerpennes kwamen zulke graven voor vanaf einde Xde eeuw. Een deel, bijgezet in de krypte, moet zeker uit de XIIde-XIIIde eeuw stammen. Te Leuven werd waarschijnlijk in het begin van de XIde eeuw Conigunda bijgezet. En in Ronse overleed Almolricus in 1144. Grafplaatjes, aangetroffen in een reeks antropomorfe graven te Ronse, zijn stilistisch en epigrafisch zeker niet jonger dan de XIIde eeuw⁽²³⁾. Deze enkele vergelijkingen bakenen de dateringsmarge voor dit graftype duidelijk af. Globaal als groep horen deze graven dus bij de Romaanse steenbouw. In die tijd was het kerkhof omgeven door een droge 1 m brede greppel.

Samen met de bouw van de gotische kerk werd het kerkhof opgehoogd. De greppel werd gedempt en vervangen door een walletje, mogelijk te interpreteren als houtwal of haag. Op dit opgehoogde kerkhof volgden de graven elkaar snel op, zodat overgravingen en vernielde graven er ontelbaar zijn. Uit dit niveau is slechts één vondst een vermelding waard. In de resten van een sterk verstoord graf, lag naast het linkerdijsbeen nog hetgeen restte van de geldbeurs. Van de beurs zelf restten slechts enkele kleine stukjes linnen en enkele brokstukjes van het lederen riempje, waarmede ze aan de gordel bevestigd was geweest. De inhoud van de beurs, bestaande uit 17 munten, verdient nog wel even aandacht (Inv. nr. : 76.GRO.19) :

1. Brabant. Karel de Stoute. Dubbele stuiver — H.V.G. 23-1 (1468-74)⁽²⁴⁾.
2. Vlaanderen. Filips de Goede. Groot — H.V.G. 10-2 (1434-43; 1466-67).
3. Brabant (Antwerpen). Filips de Schone. Groot — H.V.G. 85-1 (1489-92).
4. Brabant (Antwerpen). Karel V. 4 stuivers. — H.V.G. 189-1. — 154?.
5. Idem. — 155?.
6. Brabant. Karel V. Groot — H.V.G. 1B-1 (1507-1520).

⁽²³⁾ Ronse : *Arch. Belg.* 1, 11-17; Muizen : *Arch. Belg.* 3, 186-187; Gerpennes : *Arch. Belg.* 60; J. MERTENS, *De Romaanse krocht en de oude S. Pieterskerk*, Leuven, 1958; F. DE SMIDT, *Opgravingen in de Sint-Baafsabdij te Gent*, *Kult. Jb. Prov. O.-Vlaanderen* 10, 1956, 251-272.

⁽²⁴⁾ H.V.G. = H. Enno van Gelder — M. HOC, *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols 1434-1713*, Amsterdam, 1960.

7. Holland. Karel V. Stuiver — H.V.G. 172-6 (1499, 1506-1520).
8. ? Filips de Schone. 1/2 Groot — H.V.G. 103 (1493-96).
9. Brabant (Antwerpen). Filips de Schone. Groot — H.V.G. 85-1 (1489-92).
10. Brabant. Filips de Schone. Stuiver — H.V.G. 112 (1496-99).
11. Idem.
12. ? Karel V. Stuiver — H.V.G. 192 (1521-56).
13. Brabant. Filips de Schone. Groot — H.V.G. 121-1 (1505-06).
14. Idem als nr. 2.
15. ? Karel V. Korte (2 mijten) — H.V.G. 198 (1543-1556).
16. ? Karel V. Dubbele mijt — H.V.G. 196 (1524-35).
17. 1/4 thaler van Johann Frederick en Moritz van Saksen (1541-47) — 1543⁽²⁵⁾.

J. MERTENS - L. VAN IMPE - W. VANDERPIJPEN

⁽²⁵⁾ *Die Saurmasche Münzsammlung deutschen, schweizerischen und polnischer Gepräge*, Berlin 1892, nr. 4449.